

22

MEIJEL BLEEF MEIJEL ONDER FRANSSEN EN BELGEN

Barthel van der Steen in 1808 als carabinier in het Franse leger.

Binnen minder dan vijftig jaar kregen de Meijelsen tussen 1793 en 1840 vier keer nieuwe hoge heren boven zich. Dat was voor hen waarschijnlijk minder verwarrend dan voor de schrijvers van hedendaagse schoolboeken die onterecht Lodewijk Napoleon een paar jaar koning van Meijel laten zijn en het peeldorp ook tussen 1830 en 1839 in het koninkrijk van Willem I onderbrengen. De Meijelsen hielden in het begin van de negentiende eeuw gewoon hun eigen gemeenschap in stand en ze pikten van de nieuwe situaties het beste mee. Twee periodes met vreemde heersers eindigden in Meijel met doden, de Franse tijd in 1814 en de Belgische in 1839.

De Franse Tijd

Het was vanaf 1792 rommelig in Meijel. Waren de inwoners op de hoogte van de revolutie, die in 1789 in Frankrijk was uitgebroken? Zij vonden voor meer vrijheid steun bij hun Meijelse schout Arnold van der Steen en trokken zich nog maar weinig aan van de voorheen dominante pastoor Frische. Die was op 12 mei 1792 teruggekeerd vanuit Helden waar inwoners hem in 1790 heen gejaagd hadden. Anne Emmanuel van Croÿ, heer van Meijel, schreef bladen vol om voor het aanstaande verlies van zijn heerlijkheid Meijel vervangend grondgebied te krijgen, maar hij hoefde niet op steun van Meijelsen te rekenen. Zij droegen over 1792 geen hoenderen of koren meer af, want die hadden de Meijelsen zelf hard nodig en de rentmeester gaf het koren toch maar aan de jeneverstokers. Over 1793 werd ook niets afgedragen, want toen hadden de Fransen Meijel een aantal maanden in bezit. De peelpbewoners wilden geen belastingverhogingen maar wel terugbetaling van wat al teveel aan de heer betaald was, verbetering van de wegen en belastingvrije doorgang van koopwaar en voedingsmiddelen. Ze waren er niet gelukkig mee, dat Oostenrijk in juli 1794 de Zuidelijke Nederlanden overgaf aan Frankrijk, waardoor Meijel op 1 augustus 1794 onderdeelje was van het Franse rijk. Vanaf 1795 lag Meijel in kanton Heythuysen, arrondissement Roermond, departement Nedermaas met Maastricht als hoofdstad. Helden, Kessel en Maasbree kwamen terecht in kanton

Horst, arrondissement Kleve, departement van de Roer. Deurne en Asten vielen tot 1806 onder de Bataafse Republiek, van 1806 tot 1810 Koninkrijk Holland en daarna ingelijfd door Napoleon.

De Fransen komen... (schoolplaat van Isings).

Veranderingen en problemen

Aantekeningen over de periode van 1795 tot 1800 zijn er niet, behalve de volkstelling van 1796. Schout Arnold van der Steen werd electeur of maire van kanton Heythuysen en zijn zwager Theodoor Goossens eerste ambtenaar in Meijel, agent municipal. Daardoor had Meijel geen eigen bestuur meer, want het gezamenlijke bestuur berustte tot 1802 bij het kanton Heythuysen, daarna bij kanton Weert. In de hoofdplaats van het kanton kwam een vrederechter, waarmee de oude Meijelse dingbank verdween en nieuwe Franse wetboeken gevolgd moesten worden.

Op 25 mei 1800 werd Theodoor Goossens maire (burgemeester) van Meijel en ging hij samen met tien gemeenteraadsleden het bestuur van Meijel vormen. Hij kreeg hulp van adjoint Hendrik Janssen, timmerman bij de kerk en landmeter.

Franse Helenamedaille, in 1858 verleend aan Barthel van der Steen.

De gemeente moest een eigen gemeentesecretarie hebben, maar daar was geen geld voor. Vele jaren werd vanaf 1802 de verbouwde of aangepaste schuur van de familie Gerits op de Mortel voor dat doel gehuurd en een archiefkast in de kerk.

Naast de verandering in het gemeentebestuur was er ook de invoering van de Burgerlijke Stand. Van 1608 tot 1797 hield alleen de pastoor bij wie er gedoopt, getrouwd of begraven waren. Voortaan lagen ook in het gemeentehuis speciale lijsten waarop de burgemeester of een ambtenaar van de burgerlijke stand de gegevens moest vermelden.

Om alles in het grote Franse rijk hetzelfde te krijgen was er een sterk centraal bestuur vanuit Parijs en werd de Franse taal verplicht in correspondentie, Burgerlijke Stand en rechtszaken. Op 22 september 1792 was met een nieuwe jaartelling ook de republikeinse kalender begonnen met nieuwe namen voor de maanden en 'weken' (décades) van tien dagen.

Er kwamen strengere regels vanwege brandgevaar door niet geveegde schoorstenen en turf tegen de huizen. Er moest bovendien voortdurend voor onderhoud gezorgd worden van vaak meer dan 70 Franse soldaten en douanes die hier met hun paarden ingekwartierd waren. Omdat er niet voldoende woningen en schuren waren, werd vanaf 1803 de school met de stal ernaast ingericht voor soldaten en douanes met een speciaal vertrek voor de Franse commandant. Wat de soldaten overigens niet goedschiks aan voedsel of paarden

kregen, roofden ze. Er werd veel belasting geïnd, vooral gebaseerd op het aantal ramen en deuren van een woning. In die situatie was het begrijpelijk, dat de Meijelsen zich enige keren verzet hebben tegen de verplichte opgave van veestapel en landopbrengsten, want dat zou toch wel weer tot nieuwe belastingen leiden.

Tot overmaat van ramp waaide op 9 november 1800 ook de enige Meijelse molen aan de Molenbaan door een geweldige storm om. Maire Goossens wilde zo snel mogelijk een nieuwe laten bouwen, want de dichtstbijzijnde molen stond op 9 km afstand in Roggel of Helden. De molen werd binnen een jaar herbouwd in het Hagelkruisveld, nabij de huidige Hoek.

Bijzonder nadelig voor Meijel was dat het aan de grens met Brabant lag, want dat lokte smokkelaars uit om via de woeste gronden van het dorp graan en andere producten te vervoeren. Een extra hoeveelheid Franse douanes was het gevolg en dat waren niet altijd de meest betrouwbare personen. Twee van hen, Cornet en Kemers, schoten voor eigen gewin op 4 oktober 1800 in de Molenpeel de weliswaar smokkelende Heldense Andreas Zeegers dood en probeerden tevergeefs de schuld op Brabantse douanes te schuiven.

Meijelse jongens in Franse dienst

Maire Goossens ontving op 21 november 1802 acht uitgenodigde jonge Meijelsen. Zij waren in 1779 en 1780 geboren en ze hoorden bij 'de classe

Jongeren werken in 2009 met de brandspuit uit 1852.

Voor het pand uit 1805 van timmerman-landmeter Lutjen Hendrik in de Straat lagen in 1909 de stenen voor de nieuwbouw pand Gooden.

In 1812 werd de oostgrens van Meijel vastgelegd.

van 't negende jaer der Militaire Conscriptie', zodat ze moesten loten of ze dienst dienden te nemen in het Franse leger. In de nieuwe verhoudingen waren alle burgers gelijk in een natie, die ze vanuit hun burgerplicht moesten verdedigen. Er moest één Meijelse jongeman van dat jaar soldaat worden en een andere diende als reserve de militaire exercities te doorlopen. Herder Henri Smeets, molenaar Henry van Lieshout en de landbouwers Henri van Bree, Jacob Driessen Peters, Willem Nijssen en Jacq Verstappen werden uitgeloost. Als soldaat moest aantreden Pierre Gielens, genoemd 'Heijlepeer', en als reserve werd ingeloot zijn achterneef Pierre Gielens, genoemd 'Jan Dekker Peer'. De laatste deserteerde en werd op 21 augustus 1805 door de Franse gendarme als dienstplichtontduiker opgepakt.

In 1803 waren er vijf dienstplichtigen, die ieder ongeveer 150 franc aan de maire gaven. Als

een van hen ingeloot werd, kon men met het bedrag proberen een vervanger in te kopen. Toen de lotelingen bij elkaar kwamen, meldde zich ook gemeenteontvanger Lhotte van Meijel, die meedeelde dat zijn schoonzoon Jean Louis Roget zich graag bij de loting wilde aansluiten. Hij zou immers nooit een ambtelijke functie kunnen krijgen, als hij zijn plichten niet vervuld had. Bij de loting in Heythuysen was Jean op 30 december 1803 niet aanwezig. Drie Meijelsen werden ingeloot en verdeelden het geld. Jean Louis Roget kwam de dag erna bij adjoint Hendrik Janssen en vroeg om inschrijving op de lijst en een briefje dat hij zijn plicht had willen voldoen. De adjoint noteerde de naam ongenummerd op de lijst, schreef het gevraagde stuk in het Frans en liet dat ondertekenen door maire Goossens. De onderprefect zag dat de verklaring vals was, waarna Roget het leger in moest en maire Theodoor Goossens tot aftreden werd gedwongen. Jean

De z.g. Tranchotkaart van Meijel uit ca. 1808.

Goossens, maire van Roggel en broer van maire Theodoor, nam enige tijd het bestuur van Meijel over. Omdat Theodoor Goossens zogenaamd geen Frans kon lezen, trad Hendrik Janssen als adjoint af, maar hij bleef nog jaren de rechterhand van de weer aangestelde Goossens.

In 1808 en 1809 werden de jonge mannen opgeroepen die in 1789 en 1790 waren geboren: ketellapper Godfried van Bree, de herders Barthel Simons en Willem Strijbos, de deftige landbouwer Jean Barthel Goossens (zoon van maire Theodoor), de landbouwers Barthel van Bree, Barthel van der Steen (zoon van Arnold) en Jacq Hendricks. Omdat de belasting die de ouders jaarlijks moesten betalen bij de namen vermeld was, weten we dat op 26 januari 1809 in het stadhuis van Weert juist de twee rijkste jongens werden ingeloot: Barthel van der Steen en zijn neef Jean Barthel Goossens. Jean Barthel was ingeloot met nummer 53, maar hij had weinig zin in het leger. Vader Theodoor Goossens bood de uitgelote boerenzoon Pierre Niessen met nummer 118 toen 3915 franc, heel wat meer dan de 70 franc die Pierre per jaar als knecht verdiende. Pierre Niessen ruilde toen snel zijn nummer met dat van Jean Barthel Goossens en werd soldaat. Vier jaar later had Napoleon extra soldaten nodig, ook nummer 118, zodat Jean Barthel Goossens alsnog onder de wapenen moest. Pierre kreeg zijn geld in 1814 via de rechter. Barthel van der Steen had waarschijnlijk veel zin in het leger in te gaan. In 1808, dus voor of kort na zijn oproep, liet hij zich al schilderen als soldaat in het 1ste regiment karabiniers, een eliteregiment. Hij werd ingeloot met nummer 13 en zou vijftig jaar later daar nog voor geëerd worden met de Sint-Helena Medaille.

Naar het einde van de Franse tijd

In 1807 verschenen er Franse landmeters met voor Meijelsen onbekende karren op de woeste gronden en turfgebieden in het zuidelijk deel van Meijel. Ze beschreven de grond en namen maten voor een landkaart, waarin het tracé van een kanaal aangegeven kon worden. Het werd het begin van het kadaster. In 1809 begonnen gravers, steenbakkers en metselaars aan het

kanaal te werken. Dat leverde in Meijel blijkbaar zoveel overlast op, dat maire Theodoor Goossens en adjoint Leonard Gerits op 14 juni 1809 een avondklok instelden. In het zuiden van Meijel lag na 1810 een paar meter diepe bedding waarin goed gras groeide, zodat schapen er volop voedsel konden vinden tot er in 1853 de Noordervaart gegraven werd.

Op 25 mei 1813 koos de gemeenteraad van Meijel, de 'conseil municipal', schoolmeester Leonard Gerits nog als afgevaardigde voor de vergadering van het kanton. Maar toen was het einde van de Franse tijd al in zicht.

Een duidelijk einde aan de bezetting kwam op zondag 9 januari 1814. Een grote groep Kozakken en Huzaren van de koning van Westfalen viel Meijel binnen en nam er zeventig Franse soldaten krijgsgevangen, die afgevoerd werden naar Tilburg. Er werd een groot gevecht geleverd, waarbij twee huzaren omkwamen. Trompetter Charle Theodore Grindel van 20 jaar sneuvelde om elf uur in de voormiddag en brigadier Victor Marché van ongeveer 30 jaar overleed de volgende morgen om zes uur aan zijn verwondingen in het huis van timmerman Willem Janssen.

Van Franse naar Belgische tijd

Op 16 maart 1815 kwam Meijel binnen het Koninkrijk der Nederlanden onder koning Willem I en tegelijkertijd maakte maire Theodoor Goossens plaats voor onderwijzer-burgemeester Leonard Gerits.

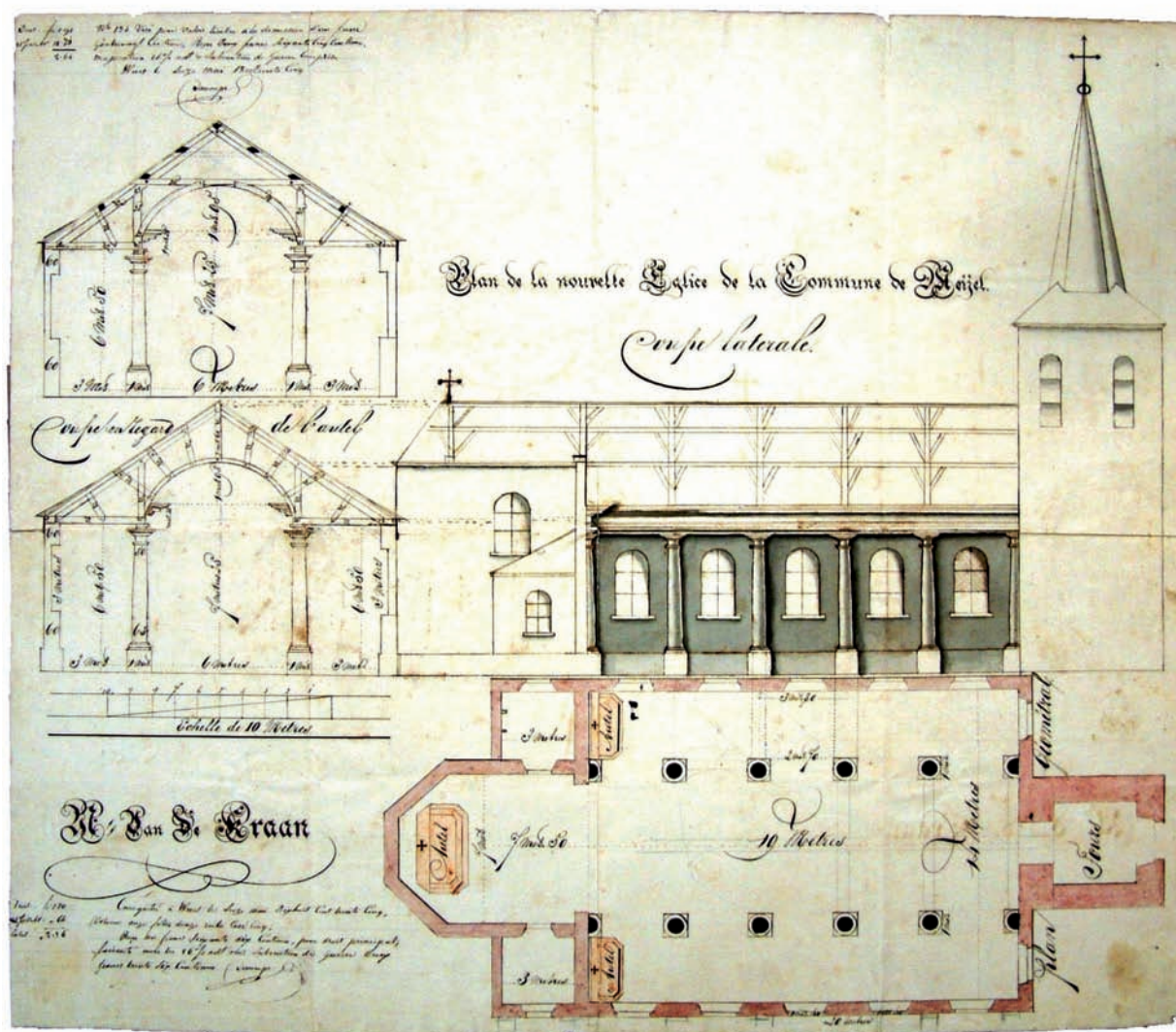
Vanaf 1819 had de gemeente Meijel de inrichting zoals die tot 2010 binnen de nu nog aanwezige grenzen zou blijven bestaan, maar ook met de erkenning van Meijel als zelfstandige gemeente. Op 28 juli 1819 werd Meijel bij Koninklijk Besluit bevestigd in het wapen van Sint Nicolaas met het kuipje in goud op een schild van azuur, ontworpen naar het oude schepenbankzegel.

Op 20 oktober 1819 kreeg Meijel zijn 'modern' gemeentebestuur met schout (burgemeester) Barthel van der Steen, de wethouders Gerard Gerits en Jan van Bree en de raadsleden, eerst zes, maar vanaf 1825 vier. Zij vormden samen de gemeenteraad.

In die moderne gemeente leek men een redelijk

Het wapen van de gemeente Meijel werd in 1819 bij K.B. bevestigd.

Wagenmaker-timmerman Lambert van de Kraan maakte in 1835 deze tekening van het te herbouwen kerkship.

goed bestaan te hebben. Er werd een al jaren gewenste brandspuit gekocht, voor de jeugd kwam er een nieuwe school, men had veel meer aandacht voor goed onderwijs ook voor arme kinderen, de zorg voor armen en zieken kreeg geregelde aandacht door gemeentelijk armwezen en gemeentearts, de wegen en bruggen werden vernieuwd, er waren twee veemarkten per jaar, voor hand- en spandiensten werden beperkt vergoedingen verleend en in het dorp groeide het aantal winkeliers, kooplieden en ambachtslieden. Tussen 1824 en 1828 werd bovendien door de inwoners voor eigen bezit bijna

100 ha woeste grond ontgonnen, veel meer dan in de hele achttiende eeuw.

De Belgische tijd

Misschien ging het helemaal aan de Meijelsen voorbij, de beslissing van de grootmachten om in 1831 België los te maken van het Koninkrijk der Nederlanden en nagenoeg het hele tegenwoordige Nederlands Limburg bij België te voegen. Hadden zij er weet van dat Koning Willem I na de verloren Tiendaagse Veldtocht zijn land gesplitst zag worden? Ze zouden het weldra merken, want er

kwamen Belgische douanes in Meijel de grens met Noord-Brabant bewaken. Zo dicht bij de grens moest het bestuur van Meijel allerlei maatregelen nemen, zoals het instellen van nachtwachten en het aanstellen van een extra veldwachter. Tussen 1835 en 1840 had de burgemeester deze wachten hard nodig. Meijel werd toen vaak bezocht door landlopers, orgelspelers, liedjeszangers, scharenslijpers, bedelaars, stropers en andere zwervers, meestal in groepjes van zes tot acht personen. Ze vroegen geld, eisten onderdak en gebruikten afkeurenswaardige woorden zoals die 'in de klasse van bedelaren zeer gewoon zijn'.

Daar tegenover stonden de vreemdelingen, van wie men vermoedde dat ze een goede bijdrage in het dorp konden leveren. De burgemeester maakte op 15 december 1836 melding van negen personen die tussen 1831 en 1836 in Meijel waren komen wonen: Frans en Jan Jakobs en Marten van Rijt uit Vierden, Jacobus van der Elsen, Frans van Goch, Jan Kuijpers en Jan Peels uit Deurne, Pierre van Diepen uit Someren en Leonard Melssen uit Ewijk. Ze waren landbouwer of dagloner, behalve

smid Leonard. Vijf van hen waren vluchteling of gedeserteerde soldaten uit het 'Hollandse' gebied. Ook deze periode zou in Meijel triest eindigen. De Meijelsen dreven wel eens de spot met de Belgische douanes. Dat werd Willem Thijssen noodlottig. De zestigjarige Willem liep met enige Meijelsen op 11 februari 1839 's avonds rond zeven uur de Meijelse Straat in, waar zij twee douanes tegenkwamen. Voorzichtig zong Willem iets in de geest van 'Oranje boven'. Een van de douanes, Pieter van Alken, keerde zich om, riep '*zult gij godverdomme noch met mij lachen*' en stootte met z'n geweer tegen Willem, wiens hoed op de grond viel. Terwijl hij de hoed opraapte, werd Willem Thijssen getroffen door een schot hagel. Heelmeester Van Halen kon niet helpen, zodat Willem na maanden van pijn op 28 oktober 1839 overleed. Toen had de burgemeester de circulaire al 'aangeplakt', waarin bekend werd gemaakt, dat Meijel vanaf 19 april 1839 weer bij het koninkrijk van Willem I hoorde.

Henk Willems

Bronnen

- E. Nuyens, Inventaris van de archieven der gemeente Meijel tot 1943 (Maastricht 1946)
- Joost Welten, *In dienst voor Napoleons Europese droom* (Leuven 2007)
- Dülmen, Archiven van de Hertogen van Croÿ, inv.nr. 4022, *Resumé d'affaire de Meijel*
- RHC Limburg Maastricht, Schepenbank Meijel, boek 9
- RHC Limburg Maastricht, Frans Archief 913, Kanton Heythuysen
- GHS Helden, Archief Gem. Meijel tot 1943, Correspondentie/Raadsverslagen 1800-1835
- GHS Helden, Archief Gem. Meijel, Registers Burgerlijke Stand Meijel